

Nagyon nagy eresztés

Öbölnyi megafon / *A Bay of Megaphones*

Az *Öbölnyi megafon* egy olyan ambiciózus pályázatnak köszönhetően jött létre, amelyre tizenhat és harminc év közötti, saját verseskötettel még nem rendelkező fiatal költők adhatták be jelentkezésüket. A tíz mentor összesen tíz pályázót választott ki, akik részt vehettek egy, a Szigligeti Alkotóházban megrendezett táboron – a kötetben megjelent versek itt nyerték el végső formájukat. Ez a kezdeményezés a mentorok reményei szerint a kiválasztott költők pályájának kibontakozását is segítette, hasonlóan a helyszínen inspirálódott elődökhöz – például Kertész Imre, Nemes Nagy Ágnes, illetve Pilinszky János is alkottak a Putenai–Esterházy-kastélyban, amely a fiatal irodalmárokat összefogó, ám mára megszűnt József Attila Kör táborainak is hosszú ideig volt az otthona.

Tapasztalatom szerint antológiáról kritikát írni olyan, mint szépségversenyen zsűritagként részt venni. A kritikus megfigyeli a felhozatalt, egyenként értékeli, aztán valamiképp megpróbál az egészről általánosságban beszélni (itt szerencsére nincsen világszépe, sem pedig annak valamiféle poétikai alternatívája). Egyet kiemelni nem lenne fair a többi „versenyzővel” szemben – vannak versek, amikhez jobban kötődik a kritikus, vannak, amikhez kevésbé. Ebben a tekintetben (mint egy szépségversenynél is) nagy eresztésnek számítanak a bemutatkozó (*felvonuló*) költők alkotásai, vannak itt debütáló és már tapasztaltabb, férfi és női versenyzőink is, mindegyikről közöl portrét is a könyv. Először publikáló szerzőknél (vagy először pózólo delikvenseknél) azonban a kritikát különösen óvatosan, konstruktív módon érdemes megfogalmazni, mivel a cél nem az elbizonytalanítás, hanem a fejlődésre való hajlam növelése. Ennél a kötetnél szerencsére nem kell hasonló problémákkal szembesülnie az olvasónak.

Az *Öbölnyi megafon* egyik legnagyobb erőssége a versek témájának széleskörű variabilitása, azaz a kötet korábban említett *nagy eresztése*. Ambivalens módon éppen ez a tematikus széttartás teremti meg a kötet koherenciáját – ezáltal felszabadítva magát az alól a teher alól, hogy az interpretáció folyamatában a versek sorrendje legyen a fő szervezőerő. Az antológiát bármelyik oldalon kinyitva elolvashatunk egy verset, ami elsődlegesen önmagában értelmezendő, nem pedig a kötetegész kompozíciójában. Csak hogy néhány

példát említsek, az *Öbölnyi megafon*ban találunk folklórköntösbe bújtatott egyedüliségérzést megjelenítő (Kazsimér Soma: *Diósgyőri molyember*), az ember felsőbbrendűségét megkérdőjelező, apokaliptikus (Korsós Gergő: *Elindultak a háziállatok*), az antik mitológiához visszatekintő, poétikailag hagyományosabb (Kovács Edward: *Fohászok*), a női testet és létet tematizáló és egyben a magyar konzervatív társadalom nyomása alól felszabadító (Masri Mona Aicha: *lehet tíz és nem nyolc*), illetve a változással járó elidegenedés és a múltat hátrahagyó melankólia élettapasztalatát ábrázoló (Rékai Anett: *Utószezon*) verseket.

Mivel az antológiában megjelenített költők többnyire nem jelentkezik még önálló verseskötettel (kivéve Rékai Anettet és Locker Dávidot; előbbinek márciusban jelent meg a Magvető Kiadónál a *Menetiránynak háttal*, utóbbinak pedig a könyvhétre a Prae Kiadónál a *Beszédkényszer* című debütáló kötete) magunk mögött hagyhatjuk az életrajzi és korábbi megjelenések értelmezési kontextusát is. Támpontot egyrészt a személyes tapasztalataink nyújthatnak, amelyekre könnyen ráismerhetünk egy-egy költemény soraiban, illetve kontextualizáló szerepe lehet a verseket felvezető kisesszéknek is, amiket a költők mentorai – olyan jeles elődök, mint Kemény István, Kukorelly Endre vagy épp Tóth Krisztina – írtak azok versei elé. A legtöbb költemény olyan mindennapos, szinte általánosnak tekinthető antropológiai tapasztalatokkal szembesít, mint a kamaszkorra való keserédes, nosztalgikus visszaemlékezés (Nagy Dániel: *Érzelmes vers a kamaszkorról*) vagy éppen egy szerelmi csalódás (Korsós Gergő: *Jóslat, Képzeld*), amely helyzetekkel olvasóként bárki tud azonosulni, különösen a célközönségnek vélt fiatal, irodalom iránt érdeklődő réteg. Ez a tematikus sokszínűség nem nevezhető ugyan egyedinek (elég csak a 2017-ben megjelent, nagy olvasói visszhangot generáló *Szívlapátra* utalni, amely hasonló ambíciókkal készült), hiszen az, hogy antológiáról van szó, már önmagában is implikálja a széleskörű felhozatalt.

Itt azonban mégis van valami *többlet*, amire érdekes példa az egyik, a kötetben megjelenő szerző, Kubina Zita, aki mindössze tizenhét évesen került be a válogatásba. Szinte nemzedéki kényszerként aktivizálódik versei esetében az idősebb, tapasztaltabb korosztálynak történő odaszúrás gesztusa, azokat ítéli meg, akik maguk is hajlamosak a „mai fiatalok” minden megmozdulását folytonos kritikával illetni. Jó érzés megtapasztalni, hogy igen, *mi* is tudunk irodalommal foglalkozni (nem is akárhogyan), továbbá a fiatal generációk tagjait is érdekli az esztétika, nem csak a „veteránokat”. Fiatal hangok fiatal szemeket vonzanak, a kötetben pedig megvan annak a potenciálja, hogy megnyerje az ifjú olvasókat az irodalomnak, hiszen a versekben megjelenő helyzetek, képek bármelyikünk életéből származhatnának.

Van azonban egy olyan egyedítő tulajdonsága az *Öbölnyi megafonnak*, ami még inkább elkülöníti „a többi” antológiától, ez pedig a kötet kétosztatúsága. Kezünkbe véve a könyvet a maga nagyjából százhatvan oldalával, bárhol kinyitva (beleértve a szerkesztői előszót és az egyes költők verseit bevezető kisesszéket is) a következő látvánnyal szembesülünk: bal oldalon az angolra fordított, jobbra pedig az eredeti, magyar verzióját találhatjuk meg a szövegeknek. Az eleve ambiciózus válogatás ezáltal nemcsak a fiatal költők felkarolását vállalja magára, hanem a magyar olvasóközönségen túl szeretné megismertetni őket – a kortárs magyar irodalom egy szeletét – az angol nyelvhasználókkal is.

Verset fordítani egészen bonyolult folyamat, hiszen nem elég kicserélni a magyar szókincs elemeit az angoléra. A költeményeket különösképp meghatározza a hangzásuk, ami pedig hatással van az általuk kiváltott érzelmekre is. Azoknál a verseknél, amelyeknél nem elsődleges szempont az akusztikai minőség, ez az átültető procedúra minden további nélkül működik. Ilyen Korsós Gergő *Jóslata* és *Ez is* című verse, valamint Kubina Zita *Máshovája*, Locker Dávid *A reflexió tört ragad* című alkotásánál pedig különösen kiemelkedő az angol verzió, amely Austin Wagner munkája. Abban az esetben viszont, ahol a hangzásnak vagy éppen a formának nagyobb szerepe van, több probléma merül fel – mondjuk Kovács Edward verseinek formai világa, valamint Kazsimér Soma *Élvefogóval és fotócsapdával a putnoki farkasemberre* című verse végén az [r] és [l] hangok – illetve azokat olvasva *hangzóvá tett betűk* – kapcsolatba hozása által keltett feszültség átadása kihívásnak tűnik, de sok esetben a magyar verzió enjambement-ját is megtöri az angol fordítás, ahogy az Kósa Eszter *Ravatala* és *Buborékja* esetén tapasztalható.

Azonban a két nyelv közötti különbségek megkerülhetetlenségét figyelembe véve, a fordítók nagyszerű munkát végeztek a versek angol verzióinak létrehozása során. Érdemes kiemelni Márton Ágnes munkáját, különösen Kazsimér Soma *Kígyókirály gyomra* (*The Stomach of the Snake King*) és Ősi Anna Csikó (*Foal*) című verseinél, továbbá Owen Good fordítói munkája is figyelemreméltó, például Nagy Dániel *Saint-Étienne – Bordeaux 1-1* (*Saint-Étienne – 1-1 Bordeaux*) vagy Kósa Eszter *Buborék* (*Bubble*) című alkotásainál. A versek kiváló angol verzióinak köszönhetően az idegen nyelvű olvasóközönségnek is befogadhatóvá válik az *Öbölnyi megafon*, akik a nyelv másságából és a költői hagyomány eltéréseiből adódóan némileg eltérő kontextusban olvas(hat)ják az antológia verseit, ami izgalmas színezetet ad egy eleve is lenyűgöző kötetnek.

Összességében mit nyújthat egy „átlagos” olvasónak az antológia? A lírai (forma, megszólalásmód, szituáció, antropológiai tapasztalat) sokszínűségén kívül nagyszerű példát és motivációt azoknak, akik

be szeretnének tekinteni az irodalmi közéletbe. Felhívja a figyelmet, vagy legalábbis elgondolkodtathatja az írással foglalkozni vágyó költőket, hogy akár nekik is lehet helyük a kortárs irodalmi szcénában. Ezen túllépve, ahogy fejlődünk és változunk a minket ért benyomások hatására, a kötetet időről időre újra fellapozva és átolvasva újabb és újabb értelmezési síkok nyílnak meg. Kötettel nem rendelkező, szárnyukat bontogató költőktől pedig ez hatalmas teljesítmény, és nagyszerű felmutatása annak, hogy a fiatalság nem egyenlő az élettapasztalatok hiányával. A kötet harmincegy verse egyszerre gondolkodtat el (Kubina Zita: *Máshová*), állít kihívás elé (Kovács Edward: *Meditáció a dolgok hűségéről*), szembesít saját, de valahol mégis egyetemes tapasztalattal (Locker Dávid: *A humán értelmiség hazatér*) egy olyan közegben, ahol a legrövidebb (Korsós Gergő: *Ez is*) és az elsöre egyszerűnek tűnő (Masri Mona Aicha: *Imádkoznék*) versek is olyan jelentéslehetőségeket, atmoszférát és mindenekelőtt tehetséget mutatnak fel, amelyeket kár lenne figyelmen kívül hagyni.

Tíz költő harmincegy verse az *Öbölnyi megafon* oldalain csupán ízelítő abból, mit képesek létrehozni a fiatal, huszonegyedik századi léttapasztalattal rendelkező szerzők a líra szerteágazó világában, mindenekelőtt pedig ízelítő abból, mire számíthatunk egy új magyar költőgenerációtól. Az *Öbölnyi megafon*-szépségversenynek nincsen nyertese. A kötet tíz szerzője már túl van az elődöntőn, aktívan publikál, kötetben gondolkodik. Innentől szüregszerű átadni a zsűriség tisztjét az olvasóközösségnek, akik egyenként döntenek, kit tartanak érdemesnek arra, hogy megkapja a koronát. Mivel a kritikust pedig nem kötik a *Miss (és Mr?) World Hungary*-re vonatkozó szabályok, így e koronát ezúttal tízfelé osztanám.

Öbölnyi megafon: Fiatal magyar költők antológiája (A Bay of Megaphones: Anthology of Young Hungarian Poets), szerkesztette Áfra János és Owen Good, Petőfi Kulturális Ügynökség, Budapest, 2023.